

L'Horta valenciana, trasbalsada per la sobredosi de nitrats dels seus aqüífers

Com un torrent empestat

Unes anàlisis facilitades pel Servei Valencià de Salut van ser el punt d'ignició d'un conflicte social i polític: la guerra de l'aigua. Mentre els polítics parlen de solucions futures, gran part dels municipis de l'Horta manquen ara per ara d'aigua potable.

Fa uns dies, a Catarroja, població valenciana de la comarca de l'Horta Sud, se celebrà una reunió extraordinària de l'associació de veïns. El tema a tractar: l'aigua municipal, el seu estat i la postura de l'administració local en el tema. La intensitat dels parlaments dels portaveus de l'associació va ser molt alta: durant la xerrada, va quedar clar que l'aigua catarrogina fa més de 65 anys que no reuneix les condicions desitjables per a poder ser beguda amb tota tranquil·litat. I que, en aquests moments, mostra una

proporció de nitrats moltes vegades major a l'aconsellada per l'Organització Mundial de la Salut (OMS), concretament 266 mil·ligrams per litre, enfront dels 10 recomanats per l'OMS. Els socis revelaren que a Catarroja es va produir en 1991 un cas d'hemoglobièmia (malaltia causada per l'excés de nitrats en l'organisme) i es va passar un vídeo que contenia una entrevista amb l'alcalde del poble, Antoni Cubillos, en què declarava que aquells que no vulguen omplir les seues ampolles amb l'aigua d'un depòsit situat als afores del poble (amb un índex acceptable de nitrats), poden comprar-la als supermercats. Per a finalitzar, un tècnic d'Acció Ecologista-Agró, va declarar contundentment que l'aigua no és potable, i que no s'ha de beure ni utilitzar-la per a cuinar. Partint d'aquests arguments, i del fet que els responsables del consistori municipal mantenen que l'aigua és potable i no prenen mesures immediates amb vista al problema, els socis van decidir no pagar cap

rebut més d'aigua potable. Més encara, acordaren exigir que l'ajuntament torne l'import dels rebuts dels últims 12 mesos, ja que aleshores les anàlisis del Servei Valencià de Salut (SVS) començaren a indicar que les aigües de Catarroja contenien altes quantitats de crom i nitrats. Però Catarroja és només una part de la terrible controvèrsia que viu tota una comarca.

DES DE SEMPRES

Els representants polítics reconeixen

que les aigües de la majoria de pobles de l'Horta fa dècades que no són tan recomanables com seria desitjable. Vuit anys enrere, va sorgir l'alarma per la contaminació aqüífera als municipis de l'Horta. La Conselleria d'Obres Públiques va dissenyar un pla per subministrar aigua potable a tots els municipis de l'àrea metropolitana des de la planta potabilitzadora de Picassent. El retard és evident, ja que són molts els pobles que encara pateixen el problema anys després. El temps i la lentitud amb què el pla va començar a

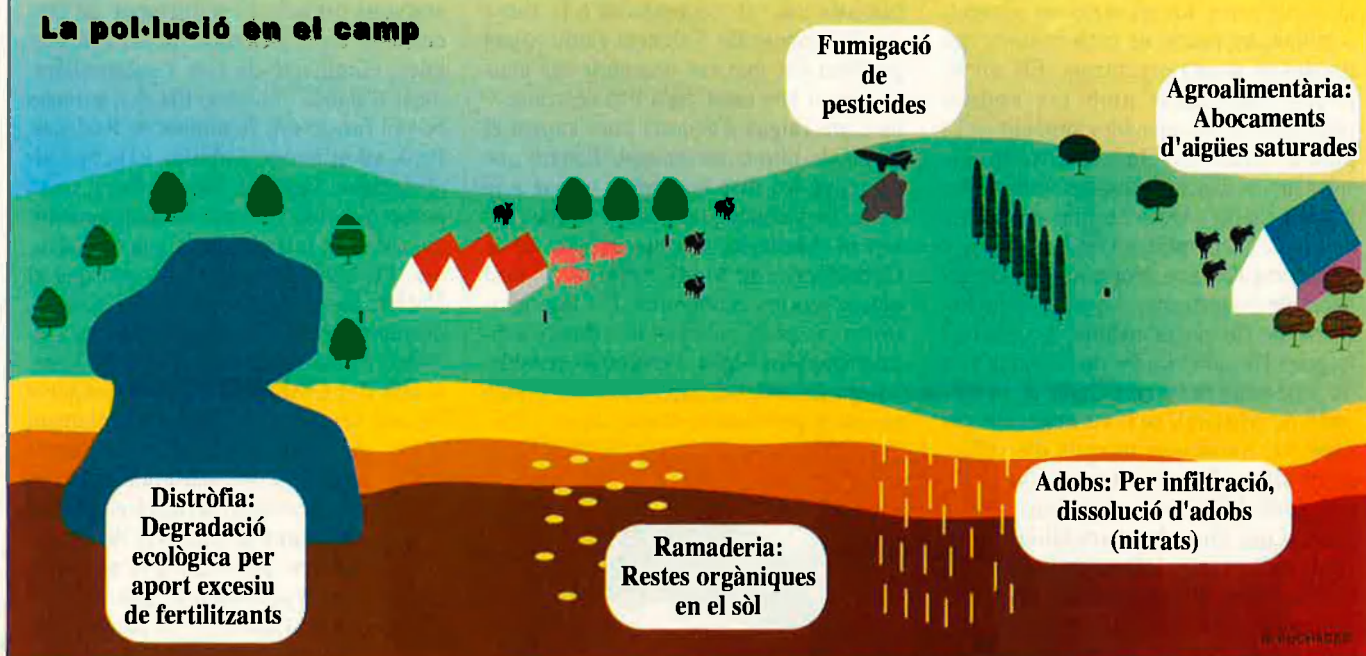
caminar van adormir el tema fins que el grup ecologista Agró va demanar unes anàlisis al SVS sobre l'aigua de Catarroja. Al novembre del 1991 la premsa local publica que dos pous de la localitat contenen un nivell alarmant de crom hexavalent. Segons Josep Torres, d'Esquerres Unida de Catarroja, "el 6 de juny del 1991, l'Ajuntament ja coneixia el problema del crom. Van passar quasi tres mesos fins que va instar Durocrom (empresa culpable de la contaminació) perquè fera alguna cosa. Durant aquest temps, el poble no s'assabenta de res i beu aigua tranquil·lament". Segons Agró, Durocrom, empresa de recobriments metàl·lics o galvanitzats, està més de 30 anys sense llicència d'activitats, i el crom que prové dels seus abocaments arriba fins l'Albufera. Es continuen revisant estadístiques i es descobreix també una quantitat de nitrats molt elevada. Els altres pobles de l'Horta comencen a demanar anàlisis, i molts d'ells superen àmplia-

Zones del País Valencià amb altes concentracions de nitrats en l'aigua

R. PUCHADES

La pol·lució en el camp

Distròfia:
Degradació ecològica per aport excésiu de fertilitzants

Fumigació de pesticides

Agroalimentària:
Abocaments d'aigües saturades

Ramaderia:
Restes orgàniques en el sòl

Adobs: Per infiltració, dissolució d'adobs (nitrats)

ment la disposició de la Reglamentació tècnica-sanitària per al proveïment i control de qualitat de les aigües potables de consum públic, publicada al BOE del 20 de setembre de 1990, i fixada en 50 mg. per litre. No obstant, aquestes xifres són molt més elevades que les recomanades per l'OMS, que aconsellen que les aigües de consum públic no superen els 10 mg/l. Com en una caiguda de fitxes de dòmino geològic, es fa públic que l'Horta al complet pateix un empastament de nitrats. A més, Agró no es cansa de repetir que això és la punta de l'iceberg, que l'Horta i tot el País Valencià no és sols víctima dels nitrats, sinó de tot tipus d'abocaments i residus industrials.

EL PERILLÓS ASCENS DELS NITRATS

A la CE, des del 1955 fins 1982, s'ha multiplicat per cinc la utilització d'adobs nitrogenats a l'agricultura. Els agricultors europeus han abandonat les tècniques artesanals de fertilització de les terres i es decanten pels adobs nitrogenats (amb gran quantitat de nitrats) que són més productius i ràpids. Segons Eduard Peris, del Departament d'Enginyeria de la Construcció de la Universitat de València, "és comuna en la nostra agricultura la pràctica de desfer-se de parcel·les de bosc per fer piscines de formigó. D'aquesta manera, es trau de la roca mare sòl artificial molt fi (20 o 30 cm de grosos). Sobre aquest sòl es planten, per exemple, tarongers i s'adoben amb sacs de nutrients, més aviat de manera poc

controlada. Amb la primera pluja, els nutrients (que contenen nitrats) es desprenen dels nitrògens o nitrats". Cal aclarir que una partícula de nitrat és altament soluble, es barreja fàcilment amb l'aigua i és molt difícil desfer-se'n per qualsevol mitjà. Com que és tan soluble, els nitrats passen de les aigües superficials a altres capes freàtiques de la terra, fet que ho complica molt més, ja que les perforacions a la recerca d'aigües en bon estat solen donar resultats infructuosos. La col·lecció *Història Natural dels Països Catalans* (Ed. Enciclopèdia Catalana, 1985) ens adverteix dels perills dels nitrats: "Les normes sanitàries i de qualitat vigents a la majoria dels països contraindiquen les aigües amb més de 50 mg/l. en NO_3 (nitrats) per a lactants, ja que poden generar la malaltia coneguda amb el nom de metahemoglobinèmia, perquè els nitrats es converteixen en nitrits que impedeixen l'oxigenació de la sang". També es pronuncia quant als adults: "poden produir irritacions a la mucosa intestinal i formar nitrocompostos, els quals són potencialment cancerígens". L'agricultura no controlada fa que molts nitrats que superen els que poden ser necessitats (i ser absorbits) per la terra, passen a les aigües i al sòl. Eduard Peris diu que "a l'Horta, s'ha disparat el consum d'adobs químics i les anàlisis mostren uns resultats extraordinàriament terribles. Amb 50 mg, l'aigua no és tolerable per a lactants. Amb més de 50, com és el cas, no és potable per a ningú.

A més de la metahemoglobinèmia, hi

ha riscos mutagènics altament tòxics".

Josep Merlo, líder del partit Els Verds de València, ens diu que "al País Valencià, ni ha 102 municipis i 14 pedanies o aldees que tenen aigües que no es poden consumir perquè sobrepassen els límits admissibles. Tenim al voltant de 850.000 persones directament afectades (aproximadament el 23% de la població total). Si, com seria raonable, férem cas dels límits aconsellats per l'OMS, estariem afectats tots".

Els aliments vegetals que consumim també estan afectats pels nitrats que l'home ha introduït a la terra. La revista *Integral* va realitzar un estudi a Catalunya a finals de la passada dècada i va fer veure que les bledes, els espinacs, i les safanòries són els aliments més afectats pels nitrats. Les conserves realitzades amb aquests aliments contenen una elevada concentració de nitrats (fins i tot dels letals nitrits).

Però pel que fa a perillositat, destaquen els "potets" de farinetes per a les criatures. L'últim número de la revista *Eroski* n'analitzava els "potets" de les marques més conegudes i en certs casos (Nestlé, Nutribén i Bledine) sobrepassaven àmpliament les normes permeses.

¿COM ENS FAN MAL ELS NITRATS?

L'home absorbeix els nitrats per l'intestí prim i els elimina en l'orina. El problema sorgeix quan la partícula del nitrat (NO_3) perd un àtom d'oxigen i es converteix en nitrit (NO_2) a causa de reaccions químiques.

ques que tenen lloc als mateixos aliments o mitjançant l'acció de certs bacteris que portem al nostre organisme. Els nitrats poden reaccionar amb les amines (substàncies nitrogenades orgàniques) i poden aparèixer les nitrosamines, substàncies cancinogèniques (que poden produir càncer). Quan els nitrats es barregen amb l'hemoglobina de la sang, que transporta l'oxigen, s'origina una oxigenació de l'organisme. Aquesta és la síndrome de l'hemoglobinemia. A Catarroja (segons l'hospital La Fe de València i un informe emès per un programa de la televisió de Mislata), se'n va donar un cas l'any 91. Situacions mortals d'aquest tipus d'enverinament són poc probables entre els adults. Però, sí que s'han donat situacions fatals on han mort infants de pocs mesos. Quant al regne animal, els remugants (sobretot els bòvids) són els més afectats. Recents estudis, segons informen Els Verds, han mostrat que quan les embassades ingereixen quantitats altes de nitrats, s'incrementa la mortalitat perinatal. També s'han descrit efectes perniciosos sobre les glàndules hormonals.

LA POLITITZACIÓ I LES SOLUCIONS

Pep Domingo, home fort d'UV a l'Horta Sud, fa anys que es preocupa pel tema de l'aigua, "més enllà del partit, a títol personal. Si alguna cosa em molesta, és l'absurda politització del tema, i que, a causa dels conflictes en qüestió no es faça el primer pas per a solucionar el problema. El tema és molt complex, i també les solucions. Però han d'oblidar tota la política i ha de prevaler la preocupació per la salut".

Quan Domingo parla de la politització, fa incidència en l'anomenada "guerra de l'aigua". Aquest símil bèl·lic serveix per a designar una sèrie de desacords i d'estratègies entre el Consell Metropolità de l'Horta (majoritàriament socialista), l'Ajuntament de València (en mans del PP i d'UV) i la Conselleria de Medi Ambient (PSOE). Per una banda, Aldaia, Alaquàs i Torrent esperen el permís de la Conselleria d'Obres Públiques per a connectar amb la planta potabilitzadora de Picassent, que els subministrarà aigua sense nitrats. Per altra, trobem el cas de Benifaraig, Carpesa i Borbotó. Aquestes po-

blacions estaven connectades a la xarxa de distribució de València (amb aigua potable) fins que van descobrir uns pous propis en bon estat. Se'n van desconnectar i ara l'aigua d'aquests pous supera el nivell de nitrats recomanat. Encara que ho tenen tot disposat per a tornar a la xarxa de València, no ho fan. Segons Josep M. Marugan, director general de la Conselleria de Medi Ambient, "aquí veiem motius econòmics. Els que controlen els pous guanyen uns diners subministrant-los aigua. Però no és potable. I l'Ajuntament del cap i casal no obliga aquestes pedanies a connectar-se a l'ai-

Antoni Cubillos, malgrat tot, continua afirmant que l'aigua de Catarroja és potable "des del punt de vista bacterià".

conveni preveia l'establiment de tres convenis específics sobre depuració d'aigües, eliminació de fem i subministrament d'aigües potables. Els dos primers es van firmar sota la mirada de Ródenas. Però, en el tercer, Cubillos i l'actual alcaldessa de València, Rita Barberà, no es posen d'acord. Silvestre Senent, encarregat del cycle integral de l'aigua de València (PP-UV), declara: "Esperem que el CMHL faça el primer pas en les negociacions. Per la seua banda, Antoni Cubillos, alcalde socialista del PSOE i president del CMLH, vol que es respecte l'acord firmat per l'entitat "Ajuntament de València". Cubillos es mostra conscient de l'abast del mal i diu que la solució arribarà el pròxim 1993, amb la connexió de les poblacions afectades a la potabilitzadora picassentina. Diu que l'aigua de Catarroja "és potable, des del punt de vista bacterià" (contràriament a EU, A l'associació de veïns i a Agró) i que es van malinterpretar les declaracions que va fer sobre allò de comprar l'aigua que hem esmentat abans.

Els veïns demanen solucions ràpides i dubten que el 1993 eclipse els problemes. El que caracteritza la classe política en aquest conflicte és parlar (amb una gran cosmovisió) de la globalització del problema, de com és de difícil la solució i de la seua relativa proximitat. Però, l'autèntic final, haurà d'anar més enllà de xarxes d'aigua i de depuradores. Cubillos parla de l'educació del llaurador, i Eduard Peris es més contundent: "La informació, l'educació dels agricultors dels perills dels pesticides i adobs nitrogenats i posar en marxa (i destinar-hi ganes i diners) la tecnologia adequada, que ja existeix. Els Verds diuen que són els polítics els que han de començar a resoldre temes: "Nosaltres només podem dir el que està malament, però no podem solucionar-ho". El fil d'Ariadna que traurà l'Horta del minotaure dels nitrats, encara ha d'arribar. De moment, són molts els afectats, i, en paraules d'Acció Ecologista-Agró, "la situació és caòtica. Això només és una peça del trencaclosques de desinformació i descontrol existent. I no solament a l'Horta, sinó pertot arreu".

gua de València, perquè els beneficiaris dels pous són afins al Partit Popular o a Unió Valenciana. Estan incorrent, fins i tot, en qüestions penals".

No obstant, el cas més cridaner és el que enfronta l'Ajuntament de València i el Consell Metropolità de l'Horta (CMLH) referit a les poblacions de l'Horta Sud. Quan Clementina Ródenas subjectava el bastó d'alcaldessa valenciana, l'antiga depuradora de Picassent es va mostrar insuficient per a proveir els 44 municipis de l'Horta.

L'Ajuntament va autoritzar-ne una ampliació en sòl limítrof, i es va firmar un conveni marc amb el CMHL. Aquest

Joan M. Oleaque